

TRIDESET GODINA HRVATSKOGA POVIJESNOG INSTITUTA (HPI) U RIMU

Atanazije MATANIĆ, Rim

Sljedeći reci pozivaju se i nadovezuju na ono što je nedavno u »Glasu Koncila« (14. veljače 1993, br. 7, str. 7) napisao dr. Mile Bogović u svezi s nekim najnovijim publikacijama dalmatinskog Srbina Marka Jačova: »... mi bismo trebali imati u Rimu bar jednoga kompletnog čovjeka, ako ne možemo odmah osnovati povijesni institut poput mnogih drugih zemalja, koji bi se bavio proučavanjem rimskih izvora za hrvatsku povijest. Tek tada je moguće pozitivno prezentirati hrvatsku povijest stranim poznavateljima rimskih crkvenih arhiva...«

Podsjećamo da je naš velezaslužni povjesničar dr. Dominik (Nikola) Mandić 1955. bio osnovao Hrvatski povijesni institut u Chicagu, koji je zatim tijekom 1962. dobio u Rimu svoje drugo sjedište, dok se ovo nije osamostalilo i u rujnu 1963. ustanovljen je, dogovorno s ljudima u Chicagu, Hrvatski povijesni institut u Rimu, koji je dobio odmah svoja Pravila, svoje članove, odbore i programe, a o. Mandić bio je njegov počasni predsjednik. Ondašnji hrvatski tisak u slobodnom svijetu donio je i pozdravio tu činjenicu i obavijest s radošću i dobrim željama, za duhovno i kulturno dobro hrvatskog naroda i napose njegove raspršene emigracije. Prvi izabrani predsjednik Instituta dr. Ivan Vitezić († 1985) rekao je, u svome nastupnom govoru na osnivateljskoj skupštini 28. rujna 1963: Hrvatski povijesni institut je »kulturna ustanova slobodnih hrvatskih povjesničara, koji su svjesni, da u ovim danima, posebno teškim za sve duhovne vrednote hrvatskog naroda, imaju svoju naročitu ulogu« (*Novi život*, 1964, str. 63).

Sjedište Instituta bio je i ostao do danas Dom sv. Nikole Tavelića (Grottaferrata, kraj Rima), dok su i za Dom i za Institut stekli puno moralnih i materijalnih zasluga njihovi već pokojni začetnici: Mandić, Zorić, Vitezić i drugi.

U Pravilima HPI-a kaže se da je on znanstvena ustanova, kojoj je svrha istraživati povijest hrvatskoga naroda, objelodanjivati izvore i radove koji se na nju odnose, te uopće promicati i pomagati rad na tom polju. Članovi Instituta mogu biti (uvijek prema Pravilima): redoviti, dopisni, počasni, podupiratelji i dobročinitelji. Redovitim članovima Instituta mogu biti samo povjesničari Hrvati, i to na prijedlog dvaju članova i ako ih Upravni odbor primi. Pišemo ove pojedinosti jer se danas nalazimo u sasvim drugim okolnostima našega narodnog života, a HPI ide za svojim »pomlađenjem«, tražeći mlade sile.

Jedna od glavnih zadaća Instituta ostaje izdavanje publikacija, među kojima su bile predviđene i djelomično ostvarene sljedeće: godišnje izdanje Radova HPI, povremena izdanja izvora hrvatske povijesti, samostalna djela iz hrvatske povijesti te razna ostala izdanja. Kroz tri desetljeća svoga života i djelovanja HPI u Rimu bio je prilično nazočan u javnom životu naše emigracije, i ne samo sa svojim cijenjenim i često navođenim znanstvenim ostvarenjima. Tako se u rujnu 1967. oglasio s Izjavom o Deklaraciji o hrvatskom jeziku, pridružujući se na taj način mnogim hrvatskim književnicima, filozofima i piscima u domovini (*Novi život*, 1967, str. 225). Što se pak tiče znanstvenih ostvarenja našega Instituta, ona su odgovarala njegovu programu, makar redovito, zbog raznih okolnosti, pod nimalo zavidnim uvjetima. Među tim ostvarenjima nalaze se 4 prvorazredna sveska D. Mandića (*Chroati catholici Bosnae et Hercegovinae 1743 et 1768*, izišlo 1962. kao prvi svezak niza Monumenta Croatiae Vaticana; *Rasprave i prilozi iz stare hrvatske povijesti*, 1963; *Etnička povijest Bosne i Hercegovine*, 1967; *Franjevačka Bosna*, 1968) te zatim dva sveska Radova HPI u Rimu, od kojih je prvi bio posvećen istom o. D. Mandiću, a drugi našem poznatom isusovcu povjesničaru Stjepanu Sakaču. Ti Radovi sadrže plodove znanstvene suradnje mnogih članova Instituta i nekih drugih pozvanih povjesničara, a većinom se temelje na izvornoj arhivskoj građi.

Od spomenutih Mandićevih svezaka htjeli bismo se još navratiti na najstariji od njih, koji smo naveli kao prvi i dosad jedini svezak niza Monumenta Croatiae Vaticana. Mandić je tu objavio popise katoličkih stanovnika naše mukotrpne Bosne i Hercegovine iz 1743. i 1768, kako ih je pronašao u arhivu rimske Propagande. Izdavač je predstavio tekstove dužim uvodom na latinskom jeziku, što je veoma prikladno za nehrvatske korisnike sveska (*L'Osservatore Romano*, 14. ožujka 1963, str. 6, veoma dolično za nas).

Još par zaključnih riječi o dosadašnjim redovitim članovima HPI-a u Rimu. Bilo ih je ukupno oko 25, što svjetovnjaka i što crkvenih osoba, raspršenih po gotovo svim kontinentima. U međuvremenu više je njih preminulo, a među njima i tri zaslužna odbornika (Vitezić, Zorić i Tomas). Kako smo natuknuli, danas je Institutu potrebna velika obnova u članstvu i upravi, pa se pozivaju svi hrvatski povjesničari, koji su uvjereni u njegovu korist i potrebu, da dadnu svoj doprinos njegovoj mnogostrukoj obnovi.